

CLASICI AI LITERATURII UNIVERSALE

ANTON CEHOV

◆
Duelul

Dramă la vânătoare

Traducere din limba rusă
ANCA IRINA IONESCU

Prefață
CAMELIA DINU

CORINT

PREFAȚĂ

Conform tradiției, A.P. Cehov aparține în totalitate literaturii secolului al XIX-lea, cel mai probabil datorită plasării sale în rândul scriitorilor ruși realiști. Totuși, Cehov trebuie situat mai curând în opoziție cu tradiția literară, fiind un deschizător de drumuri pentru mulți autori ai modernismului. El marchează o nouă etapă în istoria literaturii ruse și universale, diferită de cea instituită de F.M. Dostoievski și L.N. Tolstoi.

Cehov a fost un creator polivalent, lucru dovedit de diversitatea speciilor abordate: scenete umoristice, schițe satirice, povestiri, nuvele, proză lirică, dramaturgie cu profund conținut filozofic. Proza scurtă i-a permis în mod special să construiască o imagine mozaicală a lumii moderne. Personajele provin dintr-o mulțime pestriță, sunt oameni cu preocupări și concepții variate, de la măruntele griji cotidiene la întrebări existențiale grave. Nu întâmplător, particularitățile inovatoare ale artei narative cehoviene sunt probate de impresionantele portrete psihologice ale personajelor, realizate, de obicei, într-o manieră care permite folosirea mai multor perspective, a mai multor puncte de vedere (pe de o parte, viziunea naratorului, pe de altă parte, reflectarea contradictorie a protagonistului în conștiința celorlalte personaje, precum și auto-caracterizarea cu numeroase retractări). *Duelul* și *Dramă la vânătoare* confirmă fără echivoc aceste ipoteze.

Du llu (1891) este unul dintre cele mai lungi texte cehoviene. Motiv literar recurent la Cehov, duelul nu poate fi raportat la criteriile valabile pentru scriitorii predecesori (Pușkin, Lermontov, Turgheniev, Tolstoi), care l-au exploatat la modul eroic. La Cehov,

duelul este prezentat ca un anacronism și determină un discurs cu conotații grotești și tragicomice.

Ivan Laevski, un tânăr de 28 de ani, a fugit de doi ani cu amanta sa, Nadejda Fiodorovna, în Caucaz, pe malul Mării Negre. Dar orașelul de provincie nu este ceea ce și-au imaginat, se dovedește anost, oamenii, neinteresanți, iar idealurile – ratate. Laevski este sătul de viața monotonă și de amanta pe care n-o mai iubește și care acum i se pare vulgară și ipocrită. Tânjește după revenirea la Sankt-Petersburg și plănuiește s-o părăsească pe fosta iubită, deși știe că ea nu are nici rude, nici venituri și nici o ocupație din care ar putea supraviețui. Între timp, tânărul primește o telegramă care îi complică planurile de evadare: soțul Nadejdei a murit, ceea ce înseamnă pentru Laevski și Nadejda posibilitatea de a se căsători și de a se reabilita social. La rândul ei, Nadejda acumulează datoriile despre care partenerul ei nu știe și, într-un univers al bărbaților narcisiști și misogini, flirtează cu dezinvoltură și îl înșală pe Laevski. Fiecare din cei doi se simte, în secret, vinovat față de celălalt și recunoaște că trăiește în falsitate.

Singurul confident al lui Laevski este blândul și timidul medic militar Samoilenko, proprietarul unei pensiuni. Medicul este frecventat și de tânărul zoolog Von Koren, pozitivist exaltat și despotic, care îl disprețuiește profund pe Laevski, considerându-l un rebut social, vicios și periculos pentru moralitatea publică. Conflictul mai curând ideologic dintre cei doi nu este exprimat deschis, ci prin intermediari, iar Laevski, nedumerit și înfricoșat, este provocat în mod gratuit de Von Koren la duel (punctul culminant al nuvelei, amânat în mod intenționat). Ca prin minune, Laevski nu este ucis în acest duel în care a fost prins în mod involuntar. Momentele de groază în fața morții în contrast cu măruntele și capricioasele dezamăgiri cotidiene îl fac să-și revizuiască concepțiile; el renaște spiritual și hotărăște să-și reconstruiască viața alături de Nadejda, totul pe fundalul unor meditații pe tema relativității adevărului existențial, simbolizat de imaginea bărcii în derivă din final, care se îndepărtează pe furtună, cu Von Koren la bord.

Interesant este că Laevski încearcă să găsească justificări pentru viața sa în tot felul de teorii, tipuri literare, situații ficționale, mai puțin în realitatea personală. De altfel, în evaluarea personajelor cehoviene, nimic nu este irevocabil, căci ele nu se cunosc pe sine ca indivizi și nu comunică deloc cu aceia din jur. Acest model de comportament are drept consecință în navelă meditații despre relația victimă-călău, asuprit-asupritor, dominat-dominator, iubire creștină, moralitate, vină personală, mântuire.

Trebuie menționate și conexiunile intertextuale savuroase, mai mult sau mai puțin explicite, la autori și viziuni clasice celebre. De pildă, metamorfoza spirituală a lui Laevski de la „omul de prisos” la „cetățeanul exemplar”, dispus, în modul aproape extatic, să facă diverse concesii personale semnificative, metamorfoză care trimite la idei dostoievskiene cu care Cehov polemizează.

După publicarea naveli *Drum ă la vâ ătoa e* (1884), Cehov nu a revenit niciodată asupra textului, nu l-a reeditat, nu l-a comentat, nu l-a inclus în volumele de opere complete. Un motiv în plus pentru exegeți să-l considere unul dintre cele mai enigmatice ale lui Cehov. Din cauza formulei romanului de foileton, detectivist-polițist, contemporanii scriitorului au receptat cu reticență acest gen (considerat îndoielnic) exersat aici de Cehov. Totuși, *Drum ă la vâ ătoa e* păstrează prea puțin din regulile specifice de construcție a romanului polițist, care devine doar un pretext. În contrapondere, Cehov plasează în prim-plan tema iubirii, a căsătoriei și a adulterului, reduce procesul de investigație penală, introduce metatextul, intertextul, melodrama și infractorul-narator. De fiecare dată când acesta din urmă relatează, se generează un portret psihologic magistral al criminalului.

Structura este aceea a povestirii în povestire și în ambele cadre narațiunea este la persoana I: în prolog și în epilog relatează un redactor al cărui nume nu-l știm exact, dar care are inițialele A.C. (nota bene), cu rol de mediator între autorul manuscrisului și cititor. Redactorul este căutat la ziar de un bărbat de 40 de ani, impozant, elegant, bogat, fost judecător de instrucție, pe nume

Ivan Kamâșev, care îi lasă spre lectură un manuscris. Lucrarea cuprinde istoria a două asasinat, relatate la persoana I, de un anume Serghei Zinoviev. Prima istorie este cea a frumoasei și inconsecventei Olenka, omorâte cu brutalitate în timpul unei partide de vânătoare, iar a doua este povestea uciderii mujicului Kuzma, martor accidental la crima pasională.

În timp ce citește manuscrisul, editorul își dă seama că naratorul presupusei ficțiuni, Zinoviev, este, de fapt, alter-egoul literar al lui Kamâșev, iar acesta din urmă – chiar ucigașul. Astfel, Cehov problematizează motivul spovedaniei: deși își recunoaște crimele comise în urmă cu opt ani, autorul lor nu simte nici cea mai mică remușcare. A omorât-o pe femeia iubită, iar autodenunțul camuflat în formă literară este o confesiune fără penitență. Important devine ce l-a provocat pe criminal să comită crima, ce a cauzat căderea lui spirituală. Aceste motivații fac din nuvelă un excurs impresionant în psihologia criminalului, element prin care Cehov s-a distanțat de stereotipurile literaturii de consum.

În plus, cititorul este implicat mai puțin în procesul dezvoltării criminalului, cât în laboratorul textului. Remarcăm din acest punct de vedere numeroasele referințe metatextuale și intertextuale. De exemplu, în avertismentul despre intențiile sale narative, Zinoviev comentează ironic șabloanele romanului de groază și mister și rolul motivului porțiței din grădină în conflictul acestui tip de roman.

În ceea ce privește intertextualitatea, *Dramă la vânătoare* poate fi interpretată ca o alternativă parodică și polemică la unele motive dostoevskiene fundamentale din *Crimă și pedeapsă*, *Frații Karamazov* și *Visul unchiului*, dintre care amintim: liberul-arbitru, salvarea prin suferință și remușcare, consecințele monstruoase ale raționalismului, căsătoria din interes. În ansamblu, *Dramă la vânătoare* este o combinație și o sinteză a mai multor clișee culturale și forme narative, un produs unic al timpului său.

CAMELIA DINU

TABEL CRONOLOGIC

- 1860, 17 ianuarie** Se naște Anton Pavlovici Cehov în Taganrog, un port la Marea Azov, în sudul Rusiei.
- 1867–1879** Face studii primare și gimnaziale în Taganrog.
- 1876** Tatăl său este declarat falit și, pentru a scăpa de închisoarea datornicilor, familia fuge la Moscova, unde cei doi frați mai mari, Aleksandr și Nikolai, studiază la universitate. Cehov rămâne încă trei ani în Taganrog pentru a-și termina școala și, ca să se întrețină, dă meditații.
- 1879** Este admis la Școala de medicină a universității moscovite.
- 1879–1884** Pentru a-și întreține familia și pentru a-și plăti studiile, scrie schițe umoristice, vignete ale vieții rusești contemporane.
- 1884** Publică prima sa carte, *Povestirile Melpm enei*. În iunie termină facultatea și profesează în apropierea Moscovei.
- 1884–1889** Publică mult (doar în 1885 îi apar 133 de texte), de cele mai multe ori sub diverse pseudonime.
- 1885** Publică în *Petersburgskaia Gazeta*, iar redacția ziarului *Oskolki* îl invită la Sankt-Petersburg, unde se bucură de recunoașterea cercurilor literare.
- 1886** Este invitat să scrie pentru *Novoe Vremia*, al cărui proprietar, milionarul Aleksei Suvorin, va deveni cel mai bun prieten al său.
- 1887** Epuizat de boală și muncă, face o călătorie în Ucraina. La întoarcere publică nuvela *Stepa*, considerată un „dicționar al poeziei cehoviene”. În toamna aceluiași an, un director de teatru îi cere să scrie o piesă, rezultatul fiind *Ivao v*,

pusă în scenă în noiembrie. Piesa se bucură de mare succes, fiind lăudată pentru originalitate.

- 1888** Secția literară a Academiei Imperiale de Științe îi acordă râvnitul Premiu Pușkin pentru volumul *În amn g*
- 1890** Călătorește cu trenul, trăsura și vaporul până în Extremul Orient rus, pentru a vizita *katorga*, colonia de deținuți de pe insula Sahalin, unde petrece trei luni intervievând mii de prizonieri și coloniști pentru un recensământ. Își publică impresiile în 1894 sub titlul *Insula Sahalin*, mai degrabă o lucrare sociologică valoroasă decât o lucrare literară strălucită.
- 1891** Întreprinde împreună cu Suvorin prima sa călătorie în Europa, vizitând Viena, Veneția, Florența, Roma și Paris.
- 1892** Cumpără micul domeniu Melihovo, la sud de Moscova, unde va locui până în 1899 cu familia și va construi trei școli, o stație de pompieri și un dispensar.
- 1894** Începe să scrie *Pescărușul*, care va avea premiera la 17 octombrie 1896 la Teatrul Aleksandrinski din Sankt-Petersburg, fiind primită cu huiduieli. Impresionat însă de piesă, Constantin Stanislavski, directorul Teatrului de Artă din Moscova, îl pune în scenă în 1898.
- 1896** Termină *Unchili Vai a*, piesă care va fi reprezentată tot la Teatrul de Artă din Moscova, în 1899.
- 1897 martie** Cehov suferă o masivă hemoragie pulmonară și este internat într-o clinică.
- 1898** După moartea tatălui său, cumpără o proprietate în împrejurimile Ialtei, în Crimeea, și construiește o vilă, unde se mută cu mama și sora sa în anul următor, vânzând domeniul Melihovo. Aici mai scrie două piese pentru Teatrul de Artă din Moscova: *Trei surori* (1900) și *Livada de vișini* (1903).
- 1901, 25 mai** Se căsătorește cu actrița Olga Knipper (1868–1959).
- 1904** Boala i se agravează. În iunie pleacă în stațiunea balneară Badenweiler din Munții Pădurea Neagră.
- 2 iulie** Se stinge din viață la sanatoriul din Badenweiler.

DUELUL

CAPITOLUL I

Era ora opt dimineața – o oră la care, de regulă, după o noapte fierbinte, înăbușitoare, ofițerii, funcționarii și străinii făceau câte o baie în mare și după aceea se duceau în pavilion să bea o cafea sau un ceai. Ivan Andreici Laevski, un tânăr de 28 de ani, un blondin slăbuț, cu chipiul Ministerului de Finanțe pe cap și cu pantofii în picioare, venise să se scalde și găsisese pe mal mulți cunoscuți, printre care și pe prietenul său, medicul militar Samoilenko.

Cu un cap mare tuns scurt, fără gât, roșu la față, năsos, cu sprâncene negre, stufoase și cu favoriți cărunți, gras, buhăit și cu un glas răgușit de bas cazon, acest Samoilenko îi făcuse inițial nou-venitului o impresie neplăcută de bătăran ursuz, dar după ce mai trecuseră vreo două, trei zile de când se cunoscuseră, chipul lui a început să i se pară neobișnuit de blajin, plăcut, ba chiar frumos. Cu toată stângăcia și vocea lui necizelată, era un om pașnic, de o bunătate fără egal, cu un suflet generos și extrem de îndatoritor. Se totuia cu toți locuitorii orașului, împrumuta pe toată lumea, îi doftoricea pe toți, mergea la pețit, îi împăca pe cei certați, organiza picnicuri la care frigea șaşlăc¹ și gătea o ciorbă de chefal foarte gustoasă; tot timpul alerga încoace și încolo după cineva, îl ruga câte ceva și mereu se bucura de ceva. Părerea unanimă era că omul acela nu avea niciun cusur și i se reproșau numai două slăbiciuni:

¹ Friptură din carne de berbec (n. red.).

în primul rând, îi era rușine de bunătatea sa și se străduia s-o mascheze printr-o înfățișare severă și o grosolanie voită, în al doilea rând, îi plăcea ca felcerul și soldații să-i spună Înălțimea Voastră, deși nu era decât consilier.

— Aleksandr Davidâci, te rog să-mi răspunzi la o întrebare, începui Laevksi, după ce amândoi, și el, și Samoilenko, intraseră în apă până la umeri. Să presupunem că te-ai îndrăgostit de o femeie și te-ai combinat cu ea; ai trăit cu ea, să zicem, mai bine de doi ani și după aceea, așa cum se întâmplă, n-o mai iubești și începi să simți că-ți este străină. Cum ai proceda într-o asemenea situație?

— Foarte simplu. Du-te, fetițo, încotro vezi cu ochii! Și gata socoteala.

— Ușor de spus! Dar dacă nu are unde să se ducă? E o femeie singură, fără familie, fără o lețcaie, să muncească nu știe...

— Și ce-i cu asta? Îi dai cinci sute o dată sau câte douăzeci și cinci de ruble pe lună – și cu asta, basta. E foarte simplu.

— Să zicem că ai cinci sute de ruble sau douăzeci și cinci de ruble pe lună, dar femeia despre care vorbesc eu este inteligentă și mândră. Cum să te hotărăști să-i oferi bani? Și sub ce formă?

Samoilenko dădu să răspundă ceva, dar în acel moment un val mare îi acoperi pe amândoi, apoi se izbi de mal și se rostogoli cu zgomot înapoi, peste pietrele mici. Prietenii ieșiră pe mal și începură să se îmbrace.

— Desigur, e greu să trăiești cu o femeie, dacă n-o iubești, spuse Samoilenko, scuturându-și nisipul din cizmă. Dar trebuie să te gândești omenește, Vanea. Dacă mi s-ar întâmpla mie așa ceva, nici măcar nu i-aș arăta că n-o mai iubesc, ci aș trăi cu ea până la moarte.

Dintr-odată, i se făcu rușine de propriile cuvinte; își luă seama și spuse:

— Din partea mea, femeile ar putea să nu mai existe deloc! Să le ia naiba pe toate!

Prietenii se îmbrăcară și intrară în pavilion. Aici Samoilenko se simțea ca la el acasă, avea și veselă specială numai pentru el. În fiecare dimineață i se servea pe tavă o ceașcă de cafea, un pahar mare din cristal, plin cu apă și gheață, și un pahărel cu coniac; mai întâi dădea pe gât coniacul, apoi cafeaua fierbinte, după aceea apa cu gheață și se pare că acea combinație îi plăcea foarte mult, pentru că după aceea ochii îi deveneau languroși, își mângâia cu ambele mâini favoriții și spunea, privind spre mare:

— Ce priveliște încântătoare!

După noaptea lungă, măcinat de gânduri triste, fără folos, care nu-l lăsau să doarmă și care parcă intensificau zăpușeala și bezna nopții, Laevski se simțea istovit și îmbătrânit. Baia de dimineață în mare și cafeaua nu-l ajutaseră să se simtă mai bine.

— Aleksandr Davidâci, să ne continuăm discuția, zise el. N-am să mă mai ascund și am să-ți spun ca unui prieten: între mine și Nadejda Fiodorovna lucrurile stau prost... chiar foarte prost! Te rog să mă ierți că-ți încredințez chestiunile mele intime, dar simt nevoia să mă destăinui.

Presimțind despre ce era vorba, Samoilenko lăsă ochii în jos și începu să bată darabana cu degetele în masă.

— Am stat cu ea doi ani și acum n-o mai iubesc, continuă Laevski, adică, mai exact, am înțeles că nici n-a fost vorba de iubire... Acești doi ani au fost o amăgire.

În timp ce vorbea, Laevski avea obiceiul să-și privească atent palmele roz, să-și roadă unghiile sau să-și mototolească manșetele cu degetele. Și acum făcea același lucru.

— Știu cât se poate de bine că nu poți să mă ajuți, continuă el, dar îți spun ție toate astea deoarece pentru un ratat și un om de prisos ca mine toată salvarea stă în conversații. Trebuie să-mi generalizez fiecare faptă, trebuie să găsesc o explicație și o justificare pentru existența mea fără rost în teoriile cuiva, în tipurile literare, de pildă, în faptul că noi, nobilimea, degenerăm și așa mai departe.... Noaptea trecută, de exemplu, m-am consolată întruna

spunându-mi: „Ah, câtă dreptate are Tolstoi, cât de neîndurător de multă dreptate are!” Și după aceea m-am simțit mai ușurat. La urma urmelor, frățioare, este un scriitor mare! Orice s-ar spune!

Samoilenko, care nu-l citise niciodată pe Tolstoi, dar care în fiecare zi își propunea să-l citească, se simțea cam încurcat și zise:

— Da, toți scriitorii scriu din imaginație, dar el direct din viață. . .

— Dumnezeu mare! oftă Laevski. Ce mult ne-a deformat civilizația! M-am îndrăgostit de o femeie măritată; și ea de mine. . . La început au fost sărutările, serile liniștite, jurămintele, și Spencer, și idealurile, și interesele comune. . . Ce minciună! De fapt, fugeam de soț, dar noi ne amăgeam pretinzând că fugim de deșertăciunea vieții noastre intelectuale! Vedeam viitorul cam așa: la început în Caucaz; până când ne obișnuim cu locurile și cu oamenii, eu o să îmbrac uniforma de slujbaş și am să fiu funcționar, după aceea o să ne luăm o bucățică de pământ, o să trudem cu sudoarea frunții, o să plantăm o vie, o să lucrăm pământul și tot așa. . . Dacă în locul meu ați fi fost tu sau acel zoolog al tău, Von Koren, poate că voi ați fi trăit cu Nadejda Fiodorovna treizeci de ani și le-ați fi lăsat moștenitorilor voștri o vie bogată și o mie de deseatine de porumb, dar eu m-am simțit ca și cum aș fi dat faliment chiar din prima zi. În oraș este o arșiță de nesuportat, plictiseală, nici țipenie de om, dacă ieși pe câmp, sub fiecare tufă și sub fiecare piatră se ascund scorpioni și șerpi, dincolo de câmp e muntele și pustiul. Oameni străini, o natură străină, o cultură jalnică – toate acestea, frățioare, nu sunt așa de simple, nu e ca și când te-ai plimba pe Nevski Prospekt îmbrăcat în șubă, la braț cu Nadejda Fiodorovna, și ai visa la țările calde. Aici trebuie să lupți pe viață și pe moarte, iar eu nu prea sunt un luptător. Sunt un amărât de neurastenic cu mânuțe albe. . . Încă din prima zi am înțeles că ideile mele despre munca trudnică în vie nu fac nici cât o ceapă degerată. Iar cât despre dragoste, ei bine, trebuie să-ți mărturisesc că a trăi alături de o femeie care l-a citit pe Spencer și te-a urmat până la capătul lumii este tot la fel de puțin interesant ca și traiul cu oricare altă

Anfisa sau Akulina. Toate miros la fel: a fier de călcat, a pudră și a medicamente, aceleași bigudiuri în fiecare dimineață și aceeași amăgire de sine...

— Fără fier de călcat nu se poate într-o gospodărie, spuse Samoilenko, roșind din cauză că Laevski vorbea atât de deschis cu el despre o doamnă cunoscută. Văd că astăzi nu prea ești în apele tale, Vanea. Nadejda Fiodorovna este o femeie frumoasă, cultivată, iar tu ești un bărbat deosebit de inteligent... Firește, nu sunteți căsătoriți, continuă Samoilenko, privind spre mesele din jur, dar nu este vina voastră și apoi... nu trebuie să avem prejudecăți, trebuie să ne ridicăm la înălțimea gândirii moderne. Eu, personal, sunt în favoarea căsătoriei civile, da... Dar, după părerea mea, dacă trăiți deja împreună, atunci trebuie să trăiți așa până la moarte.

— Fără dragoste?

— Am să-ți explic imediat, răspunse Samoilenko. Acum opt ani era aici la noi agent un bătrânel, un om deosebit de inteligent. Și uite ce spunea întotdeauna: în viața de familie esențialul este răbdarea. Auzi, Vanea? Nu dragostea, răbdarea. Dragostea nu poate dura mult timp. Ai trăit doi ani în iubire, iar acum, după cum se vede, viața ta de familie a intrat într-o fază nouă, în care tu, ca să păstrezi echilibrul, ca să zic așa, trebuie să-ți pui în funcțiune toată răbdarea...

— Văd că tu iei în serios vorbele bătrânelului, dar pentru mine sfatul lui este o aiureală. Bătrânelul tău n-avea decât să fie fățarnic și să-și exerseze răbdarea privind-o pe ființa iubită ca pe obiectul necesar exercițiilor sale de răbdare. Eu însă prefer să-mi cumpăr niște haltere sau un cal năvălaş. Dar pe femeia mea am s-o las în pace.

Samoilenko comandă vin alb cu gheață. După ce băură câte un pahar, Laevski întrebă brusc:

— Spune-mi, te rog, ce înseamnă ramolisment cerebral?

— Păi, cum să-ți explic... e un fel de boală, când creierul devine mai moale... adică se lichefiază...

— Și se poate vindeca?

— Da, dacă boala nu e prea avansată. Dușuri reci, comprese... și ceva medicamente.

— Așa... Păi, vezi și tu în ce situație sunt. Nu mai pot să trăiesc cu ea: este peste puterile mele. Cât timp sunt cu tine, filozofez, zâmbesc, dar acasă mă prăbușesc de tot. Sunt atât de înspăimântat, că, dacă mi s-ar spune, să zicem, că trebuie să mai trăiesc cu ea fie și numai o lună, cred că mi-aș trage un glonț în frunte! Dar, în același timp, nu pot să mă despart de ea. Este singură, nu știe să muncească, bani nu avem nici eu, nici ea... Unde să se ducă? La cine? Nu văd nicio ieșire... Ei bine, spune-mi: ce să fac?

— Mda... mormăi Samoilenko, neștiind ce să-i răspundă. Dar ea te iubește?

— Da, mă iubește în măsura în care la vârsta ei și cu temperamentul pe care îl are îi trebuie un bărbat. I-ar fi la fel de greu să se despartă de mine ca de pudră sau de bigudiuri. Eu sunt pentru ea o parte componentă indispensabilă a budoarului său.

Samoilenko era foarte stingherit.

— Vanea, astăzi nu ești în apele tale, spuse el. Se vede că nu ai dormit bine.

— Da, am dormit prost... În general, frățioare, mă simt dezgustat. Capul mi-e pustiit, inima amorțită, sunt secătuit... Trebuie să fug!

— Unde?

— Acolo, spre Nord. La pini, la ciuperci, la oameni, la idei... Mi-aș da jumătate din viață ca să fiu acum undeva în gubernia Moscova sau la Tula, să fac baie într-un râu, să îngheț de frig, înțelegi... După aceea să hoinăresc vreo trei ore chiar și cu cel mai prost student și să sporovăim, să sporovăim... Și cum mai miroase fânul! Mai ții minte? Iar seara, când te plimbi prin grădină, din casă se aud acordurile pianului, se aude cum trece trenul...

Laevski zâmbi de plăcerea amintirii, ochii i se umplură de lacrimi și, ca să și le ascundă, se întinse spre masa de alături după chibrituri.

— Eu n-am mai fost în Rusia de optsprezece ani, spuse Samoilenko. Am și uitat cum este acolo. După părerea mea, nu există ținut mai frumos decât Caucazul!

— Are Vereșceaghin¹ un tablou: în fundul unui puț foarte adânc se chinuiesc mai mulți condamnați la moarte. Minunatul tău Caucaz este pentru mine exact ca un astfel de puț. Dacă mi s-ar propune să aleg una din două: să fiu coșar la Petersburg sau prinț aici, aș prefera rolul de coșar.

Laevski căzu pe gânduri. Privindu-i trupul gârbovit, ochii ațintiți în gol, fața palidă și transpirată, tâmpilele adâncite, unghiile roase, pantoful care alunecase de pe călcâi lăsând să se vadă un ciorap prost cârpit, Samoilenko se simți cuprins de milă și, probabil pentru că Laevski îi amintea de un copil neajutorat, îl întrebă:

— Mama ta mai trăiește?

— Da, dar suntem certați. N-a putut să mă ierte pentru această legătură.

Samoilenko ținea mult la prietenul său. Vedeă în Laevski un om bun și de ispravă, un băiat cinstit cu care puteai să și bei, să și râzi, să și stai de vorbă după pofta inimii. Dar nu-i plăcea deloc ceea ce se petrecea acum cu el: Laevski bea mult și în momente nepotrivite, juca mereu cărți, își neglija slujba, ducea o viață peste posibilitățile lui, folosea adesea în conversație expresii necuviincioase, mergea pe stradă în pantofi și se certa cu Nadejda Fiodorovna de față cu străinii. Toate acestea nu-i plăceau lui Samoilenko. Iar faptul că Laevski frecventase cândva facultatea de filologie, că era abonat acum la două reviste groase, că vorbea uneori așa de inteligent, încât numai puțini oameni îl înțelegeau, că trăia cu o femeie cultă – toate acestea îi plăceau lui Samoilenko, deși nu le înțelegea. De aceea îl considera pe Laevski superior lui și îl respecta.

— Încă un amănunt, spuse Laevski, ridicând capul. Dar numai așa, între noi. Deocamdată nu i-am zis nimic Nadejdei Fiodorovna,

¹ Vasili Vasilievici Vereșceaghin (1842–1904), pictor realist rus, a pictat multe tablouri de război (n. tr.).

așa că vezi să nu te ia gura pe dinainte în fața ei... Acum trei zile am primit o scrisoare, în care mi se spune că soțul ei a murit de ramolism cerebral.

— Doamne sfinte! exclamă Samoilenko. Dar de ce nu-i zici?

— Dacă i-aș arăta scrisoarea, ar fi ca și cum i-aș spune: „Hai la biserică să ne cununăm!” Dar mai întâi trebuie să lămurim relația dintre noi. Când se va convinge că nu mai putem trăi împreună, am să-i arăt scrisoarea. Atunci nu va mai fi nicio primejdie.

— Știi ceva, Vanea? întrebă Samoilenko și chipul lui căpătă brusc o expresie tristă și rugătoare, de parcă s-ar fi pregătit să ceară ceva dulce și s-ar fi temut că va fi refuzat. Însoară-te, dragul meu!

— De ce?

— Ca să-ți faci datoria față de această femeie frumoasă. Soțul i-a murit și în felul acesta providența îți arată ce trebuie să faci.

— Dar înțelege odată, caraghiosule, așa ceva nu se poate! Să te însori fără să iubești este la fel de josnic și de nedemn ca a sluji liturghia fără să crezi în Dumnezeu!

— Dar ești obligat!

— De ce sunt obligat? întrebă iritat Laevski.

— Pentru că ai luat-o de lângă soț și ți-ai asumat răspunderea pentru ea.

— Dar ți-am spus clar, rusește: n-o iubesc!

— Ei, dacă n-o iubești, respect-o, mulțumește-o...

— Respect-o, mulțumește-o... repetă, enervat, Laevski. Că o fi maica stareță! Nu prea ești fiziolog și psiholog bun dacă îți închipui că atunci când trăiești cu o femeie poți s-o scoți la capăt numai cu respectul și cu stima! Femeia are nevoie în primul rând de pat.

— Vanea, Vanea! făcu Samoilenko, stânjenit.

— Tu ești un copil bătrân și un teoretician, pe când eu sunt un bătrân tânăr și practician, n-o să ne înțelegem niciodată unul pe altul. Mai bine să încheiem această conversație. Mustafa, strigă Laevski la chelner, cât avem de plată?

— Nu, nu... se sperie doctorul și îl apucă pe Laevski de mână. Eu plătesc. Eu am comandat. Treci totul pe socoteala mea! strigă el spre Mustafa.

Cei doi prieteni se ridicară și porniră pe faleză. Când ajunseră la bulevard, se opriră și își luară rămas-bun, strângându-și mâinile.

— Sunteți niște răsfățați, domnilor! oftă Samoilenko. Ți-a trimis soarta o femeie tânără, frumoasă, cultivată, iar tu faci mof-turi. Mie dacă mi-ar fi dat Domnul o bătrână gârbovită, numai să fie blajină și bună, aș fi fost așa de fericit! Aș fi trăit cu ea în viișoara mea și...

Samoilenko își luă seama și spuse:

— Și aș fi lăsat-o acolo pe vrăjitoarea bătrână, să-și vadă de samovar!

Se despărți de Laevski și porni pe bulevard. Când pășea așa pe stradă, corpolent, impunător, cu o expresie severă pe chip, cu pieptul pe care strălucea Ordinul Vladimir, cu panglică, se plăcea foarte mult și i se părea că toată lumea se uită la el cu încântare. Nu întorcea capul, dar privea într-o parte și în alta și constata că bulevardul arăta foarte bine, chiparoșii tineri, eucaliptii și palmierii urăți, uscați, erau foarte frumoși și, cu timpul, aveau să ofere o umbră deasă, iar cerchezii erau un popor cinstit și primitor.

„E ciudat că lui Laevski nu-i place Caucazul, își spunea el, foarte ciudat!” Se întâlni cu cinci soldați care îi dădură onorul. Pe partea dreaptă a trotuarului trecea soția unui funcționar împreună cu fiul ei licean.

— Maria Konstantinovna, bună dimineța! îi strigă Samoilenko, zâmbind amabil. Ați plecat să faceți baie? Ha, ha, ha... Respectele mele lui Nikolai Aleksandrâci!

Și porni mai departe, continuând să zâmbească amabil, dar, văzând că din partea cealaltă venea un felcer militar, se încruntă brusc, îl opri și îl întrebă:

— Este cineva la spital?

— Nimeni, Înălțimea Voastră.

— Cum așa?

— Nimeni, Înălțimea Voastră.

— Foarte bine, mergi înainte...

Legănându-se, impunător, se îndreptă spre dugheana cu limonadă, unde la tejghea ședea o evreică bătrână, cu piept bogat, care pretindea că este gruzină, și îi spuse tare, ca și când ar fi dat o comandă în fața regimentului:

— Fiți, vă rog, amabilă și dați-mi un pahar de sifon!

CAPITOLUL II

Lipsa de dragoste a lui Laevski față de Nadejda Fiodorovna se manifesta, în esență, prin faptul că tot ce spunea și făcea ea i se părea prefăcătorie sau semănând a prefăcătorie, iar tot ce citea împotriva femeilor și a iubirii i se părea că se potrivește cum nu se poate mai bine și lui, și Nadejdei Fiodorovna, și soțului acesteia. Când ajunsese acasă, Laevski o găsi pe Nadejda stând la fereastră, pieptănată și îmbrăcată, bând cafeaua cu o expresie îngrijorată și răsfoind o revistă groasă. El considera că băutul cafelei nu este un eveniment chiar atât de important încât să adopti o mină îngrijorată, că Nadejda își pierdea timpul inutil făcându-și o pieptănătură la modă, căci oricum n-avea de ce și nici cui să-i placă. Și cititul revistei era pentru el tot o minciună. Considera că Nadejda se îmbrăca și se pieptăna ca să pară frumoasă și citea pentru a lăsa impresia că este inteligentă.

— Crezi că aș putea să mă duc astăzi să fac o baie? întrebă ea.

— Ce contează? Te duci sau nu te duci, oricum n-o să fie niciun cutremur din cauza asta.

— Nu, întreb pentru că n-aș vrea să se supere doctorul.

— Ei, păi atunci întreabă-l pe doctor! Eu nu sunt doctor.

De astă dată, ceea ce-i displăcea cel mai mult lui Laevski la Nadejda Fiodorovna erau gâtul ei alb, dezgolit, și cârlionții de păr